

Григорій Ващенко

МОЯ АВТОБІОГРАФІЯ

Народився я 23 квітня 1878 року в селі Богданівка на Полтавщині. Батько мій походив з старого кошацького роду, що вкінці 18 ст. одержав звання дворянства. Учився я з 1888 р. по 1898 р. в Роменській духовній школі і Полтавській духовній семінарії. Моїми молодшими товаришами у семінарії були Симон Петлюра і Володимир Щепот'єв, що потім був професором і відомим ученим літературознавцем, членом СВУ, засудженим 1930 р. Серед семінаристів тоді панували українські національні настрої, до чого великою мірою спричинився учитель співу й талановитий диригент Іван Миколович Різенко.

Учився я і поводив себе в семінарії дуже добре. Але на останньому курсі я учинив великий скандал інспекторові семінарії архимандритові Агапітові, який згодом був Катеринославським архиєпископом. Річ у тому, що він приймав доноси. Це потім відбилося на моїй далішій долі. Коли після закінчення семінарії я хотів 1898 р. вступити до Київської духовної академії, мене не допустили до конкурсового іспиту,

як бунтівника. Так мене схарактеризував архимандрит Агапіт, що сам був вихованцем Київської академії і, як писав мені, не хотів допустити мене до вступу в його альма матер. Рік я був учителем народньої школи в селі Блотниця Прилуцького повіту.

В 1899 р. я вступив до Московської духовної академії. Тут існував досить міцний український гурток, очолюваний Андрієм Левицьким, братом архиепископа Партенія, одного з перекладачів Святого Письма на українську мову. Я був активним членом гуртка, виступав з доповідями, брав участь в організації Шевченківських свят і т. ін. Будучи студентом третього курсу, я під впливом книжки академіка Ольденбурга «Будда» написав поему «Сідхарта», а в скорому часі оповідання «Німий», яке було надруковане в 1907 р. в збірнику моїх творів «Пісня в кайданах».

Після закінчення академії в 1903 р. учителював я короткий час в Полтавській епархіяльній жіночій школі, а в початку 1904 р. був звідти переведений до міста Кутаїс на посаду вчителя духовної школи. В 1905 р., коли на Україні розгорнувся революційний рух, я повернувся до Полтави і зайняв посаду вчителя комерційної школи, епархіяльної жіночої школи й учительської семінарії на Шведській Могилі. В кінці 1905 року вибухнуло селянське повстання в селі Сорочинцях на Миргородщині, а слідом за ним таке ж повстання в селі Бердянка на Костянтиноградщині. З двома колегами з учительської семінарії на Шведській Могилі я поїхав до Бердянки, зібрав інформації про урядові екзекуції над селянами і вмістив про це допис в газеті «Полтавщина». В наслідок цього мені довелося в 1906 р. виїхати на північ в місто Тихвин, де я став учителем духовної школи, а потім учителем жіночої гімназії й реальної школи. В Тихвині я написав п'есу «Сліпий» (що була надрукована окремою книжкою), оповідання «Самотній» та «Феєрія» і першу частину великої повісті «До ґрунту», що вийшла в Києві під псевдонімом Г. Васківський. Хоч критика дуже прихильно зустріла мою п'есу і збірник «До ґрунту», я в 1911 р. під впливом творів відомого ученого Лесгафта відійшов від літератури і захопився питаннями психології й педагогіки. В 1912 р. я перейшов до Тульчина на Поділлі, а потім до Ромна на Полтавщині, де був учителем духовної школи, жіночої гімназії і комерційної школи.

В 1917 р., після лютневої революції в Україні розпочався потужний національний рух; я брав участь в перекваліфікації українського учительства і разом з професором історії Мірзою-Авак'янц читав лекції на курсах учителів в Прилуках, Ромні, Хоролі. В 1917 р. був призначений на посаду лектора педагогіки й психології в Полтавськім учительськім інституті. В скорому часі я також обняв посаду директора учительської семінарії на Шведській Могилі. В семінарії я чітко провадив українську національну лінію, при чому зустрів велику підтрим-

ку з боку студентів, але одночасно глуху, приховану ворожнечу з боку викладачів росіян і «малоросів». В 1918 р. я став доцентом Полтавського українського університету, не залишаючи посади директора учительської семінарії. Коли ж у серпні 1919 р. до Полтави прийшли денікінці, я був заарештований як «мазепинець». Мене вже готували до розстрілу і посадили в окрему камеру, але мене врятував Вячеслав Александрів, що був директором Роменської комерційної школи. Він зумів підійти до денікінського інспектора народних шкіл на Полтавщині Лаврова і з його допомогою домігся того, що денікінці випустили мене з в'язниці на його поруку. В 1920 р. большевики знову опанували Полтаву і перетворили будинок учительської семінарії на концентраційний табір, в наслідок чого педагоги примушенні були розташуватись в приміщеннях поблизу школи. В цей час в Диканських лісах організувався досить великий загін повстанців проти большевиків. В ньому взяли участь дехто з педагогів і студентів семінарії. Про це довідались большевики і арештували трьох педагогів. Були б арештували й мене, але, коли довідались, що я при денікінцях якийсь час сидів в одній камері з тов. Віктором, який був членом большевицької «трійки», то залишили мене на свободі, зобов'язавши мене не виїздити з Полтави. Все таки в 1921 р. я в наслідок клопотання студентів виїхав до села Білики, куди була перенесена учительська школа.

Період з 1921 до кінця 1923 рр. був найактивнішим періодом в моєму житті. Я поставив завдання зробити з учительської школи в Біликах справжню українську педагогічну школу, що готувала б народніх учителів-патріотів, міцно зв'язаних з селом, добре озброєних знанням і педагогічною технікою. В цьому я зустрів велику підтримку з боку студентів, природника Ілька Педана і керівника пришкільної майстерні, колишнього полковника Вержемківського. З допомогою їх і студентів при школі постали, добре організовані, природничі й педагогічні кабінети. Під керівництвом моїм і Вержемківського студенти виготовували пристладдя для психологічних експериментів: тахистоскоп, ергограф, естезіометр і т. ін. Вержемківський удосконалів циркуль для вимірювання голови. За допомогою цих пристладів в педагогічному кабінеті розгорнулися експериментальні психологічні досліди. В першій класі зразкової школи під керівництвом моєї дружини студенти застосували при навчанні грамоти методу Монтесорі. Крім того, при школі був організований прекрасний хор і драматичний гурток, що притягли велику увагу місцевих селян. Літом 1923 р. була організована виставка педагогічних шкіл. На цій виставці найбільшу увагу відвідувачів притягли експонати Білицької школи, що було відзначено і в пресі.

Але школу завалили комсомольці. Вони намагалися підкорити своєму впливові студентів, але це їм не пощастило. Тоді вони повели наступ на мене шляхом доносів, статтей у пресі і т. ін. Становище їх зміц-

нилось, коли в 1922 р. на посаду викладача діямату був призначений ренегат Мирон Логвин, а керівницюю комсомолу стала Роза Абрамович. Нарешті в початку 1923 р. був призначений на посаду політкомісара школи Казанівський. Ця трійка разом з комсомолом при підтримці декого із викладачів повела проти мене рішучий наступ. Вони додалися того, що в грудні 1923 р. я був притягнутий до суду при волосному виконкомі. Суд цей закінчився б для мене трагічно, якщо б під час судового процесу не виникла гостра суперечка між політруком Казанівським і головою Виконкома Шевченком. Процес продовжувався до пізньої ночі, і закінчення його віднесено на другий день. Я скористав з цього, і зразу ж виїхав до Полтави. Коли зранку я прийшов до професійного відділу освіти, там уже був Казанівський, що поскаржився на мене і вимагав, щоб відділ освіти вніс у ЧК вимогу заарештувати мене. Але завідуючий відділом професійної освіти М. Фарбер не дав певної відповіді Казанівському, а мені пропонував залишити Білики і обняти посаду керівника педагогічної комісії при ІНО.

В 1925 р. Нарком Освіти СССР надав мені звання професора і затвердив на посаді керівника педагогічної катедри при ІНО. В 1931 р. при катедрі педагогіки була організована під моїм керівництвом аспірантська група. За цей час я написав чимало наукових праць: «Загальні методи навчання», підручник з дидактики для педвузів, «Прагматизм, як методологічна основа методи проектів», «Пришкільні майстерні» та інші. В кінці 1933 р. я несподівано для себе був обвинувачений в буржуазному націоналізмі і, як «ворог народу», звільнений з інституту, з учительської професійної спілки і секції наукових робітників. Більше як два з половиною роки я був без роботи, а потім поїхав до Москви і в початку осені 1936 р. одержав посаду професора і керівника катедри педагогіки при Сталінградському педагогічному інституті. Там я брав участь в науковій роботі і, між іншим, написав декілька статей; між ними статтю «Детские вопросы в форме почемум», яка зарахована в число рекомендованої літератури в «Психології» Рубінштейна. В 1940 р. мене запросили повернутись до Полтавського педагогічного інституту і обняти посаду керівника педагогіки і аспірантської групи.

В 1943 р., під час німецької окупації України, я виїхав з Полтави до Києва і після великих біженецьких пригод в 1945 р. опинився з родиною в Німеччині. Тут я обняв посаду професора педагогіки при УВУ в Мюнхені, а в 1950 р. був обраний на пост ректора Богословської академії. В Німеччині я продовжував свою наукову роботу, працював з СУМ-ом, написав чимало робіт на педагогічні теми.

МОІ ОСНОВНІ РОБОТИ, НАПИСАНІ АБО ВИПРАВЛЕНІ В НІМЕЧЧИНІ:

1) Загальні методи навчання, 4 частини (курс лекцій для студентів УВУ). 2) Завдання виховання української молоді. 3) Виховний ідеал, 2 частини. 4) Релігія і майбутнє людства. 5) Основні лінії в розвитку советської педагогіки і школи. 6) Соціалізм і індивідуалізм в світлі християнства. 7) Містика й наука. 8) Виховання волі й характеру (2 частини). 9) Свобода волі як філософічна і педагогічна проблема. 10) Виховання мужності й геройства. 11) Релігійне виховання молоді. 12) Виховання організованості і дисциплінованості. 13) Виховання любові до Батьківщини. 14) Виховання бадьорости і життерадісності. 15) Тіловиховання як засіб виховання волі і характеру. 16) Виховна роль мистецтва. 17) Національні рухи на Полтавщині. 18) Макаренко — найбільший советський педагог. 19) Традиційне коріння большевицького тоталітаризму і підступства. 20) Психологія в СССР (перекладено на німецьку і шведську мови). 21) Проект системи освіти в самостійній Україні. 22) Основи естетичного виховання. 23) Олександер Македонський (психологічна характеристика). 24) Періоди в розвитку дитини і дитяча література. 25) Хвороби в галузі національної пам'яти.

СПОГАДИ:

1) Історія однієї школи. 2) Спогади про німецьку окупацію в Полтаві і на Полтавщині. 3) Пригоди втікачів з пекла. 4) «Перемога» і «Нагорода» (спогади про переслідування большевиками українських педагогів в 1934-1935 роках).